

Rokin Daberdaku M.A.

Bendis Kraja M.A.

GJERGJ KASTRIOTIT-SKËNDERBEU DHE ROLI I EPOKËS SË TIJ NË KONSOLIDIMIN E KOMBËSISË SHQIPTARE

Shekulli XV, që tashmë ka hyrë në historinë tonë kombëtare si epoka e Skënderbeut, përbën një faqe të ndritur dhe njëkohësisht një periudhe kyçe në historinë mesjetare shqiptare. Niveli që kishte arritur populli shqiptarë, me një lulëzim të marrëdhënieve feudale dhe formimi i kombesise shqiptare me një rrugë të veten historike, e bënë shqiptarin në pragun e pushtimit turk, një popull me tipare të dallueshme dhe të veçanta. Në figurën e Gjergj Kastriotit- Skenderbeut për një çerek shekulli mishërohet, *e gjithë lëvizja antiosmane për liri të botës së krishtere*.

Ja si shprehet dhe Papa Kalisti III për figurën legjendare të Skenderbeut: *"Me të vërtet shohim se ai është pothuajse i vetmi që i është kundërvyer invadimit të egër turk, e nuk ka lejuar afrimin e tyre"*¹), është përfaqësuesi më konsekuent dhe më i shquar i atij grupi sundimtarësh shqiptarë që u rreshtuan në frontin e qëndreses kundër pushtuesit osmanë. Tek figura e Skënderbeut e pati burimin ajo literaturë e shumëllojhtë dhe e shumë gjuhëshe, që iu kushtua heroit tonë në të katër anët e botës. Kur vërshimi osman qëndronte si një shpatë e mprehtë kundër Europës Qëndrore, kur në Gadishullin e Ballkanit shpërthyen lëvizjet për çlirim kombëtare etj., historianë, shkrimtarët e poetët në përgjithësi humanistët e kohës, e përdoren figurën e tij si flamur frymëzimi për mobilizimin e popujve për liri e pavarësi.

Për këtë figurë në literaturën historiografike dhe publicistikofetare ka pasur vlerësime nga më të ndryshmet, në të cilat mbizotëron vlerësimi pozitiv. Ai është parë si *"kordhëtarë i madh"*, si *"luftëtarë për lirinë në përgjithësi"*²), si *"Athleta Christi"*, *Difensor Fidei* dhe *"Christi propugnator acerrimus"*³) (Mbrotësi ma i rreptë i Krishtërim-it), *si dhe mbrojtës i qytetërimit europianë*. Por ka patur edhe autore të cilët kanë vlerësime shpesh kontradiktore sa glorifikuese po aq reduktuese dhe minimizuese, e, madje deri në nënvleftësuese dhe mohuese,

Histori

duke e quajtur figurën e tij (Skënderbeut) si një krijesë të humanistit M. Barleti, apo një figure të shtyrë dhe të paguar nga Venediku, Napoli dhe Papët e Romës, një udhëheqës “çetash malësoresh “ etj. Vlerësimet autorëve të mësipërm, sipas mendimt tonë, janë bërë duke u nisur nga një material i pakët burimor, sepse pushtuesi osman e bëri vendin tonë një *tabula rasa* përsa i përket monumenteve dhe dokumenteve. Përveç kesaj, nga vështrimi sipërfaqësor i këtyre dokumenteve të krijohet përshtypja, se në të gjitha fushat, rolin kryesor në Shqipëri e kanë luajtur të huajt, dhe ai material i pakët që ekziston është vlerësuar në mënyrë të njëanshme, pasi shprehin në mënyrë të maskuar interesat politike të shteteve që u perkisnin studiuesit që janë marrë me figurën e Skenderbeut. Përpara se t’i hedhim një vështrim rolit të Skenderbeut, në udhëheqje të një epopeje të një kombi të tërë, po i referohemi Barletit për të dhënë disa veçori e tipare të prijësit tonë të pamposhtur. Fillimisht ai na flet për fuqitë e tij trupore, duke i krahasuar ato me të grekeve të vjeter: një trup i bukur dhe i fuqishëm është pasqyrë e bukurisë dhe e fuqisë së shpirtit, pasqyrë e mendjes, e ndjenjes dhe e vullnetit. Të pafrenueshme quan fuqinë e tij dhe po aq të pafrenueshme quan edhe shpirtbutësinë e tij prej shenjtori. Madje, Barleti, e quan hyjnore rastin e faljes së Moisiut. Trimeritë dhe zotësitë e tij i njihnin edhe vetë turqit, te cilet pranojnë se kundër numrit të madh të forcave të sulltanëve qendron trimëria e pafund e Skenderbeut dhe e ushtarëve të tij. Dhe prandaj me te drejte, turqit e kanë quajtur atë “mjeshtër më të madh të pritave” dhe “luftëtarin më të zot të botës që s’ka kush t’ia heqë fitoren nga duart”. Përveç kësaj, *ata zhvarrosen kockat e tij me një nderim prej besimtari, dhe i preknin eshtrat me një ndjenjë admirimi....qenë me fat ata që arritën të zotërojnë ndonjë copë prej tyre. Ata i fushnin ato ne kutiza të arta apo të argjendeta dhe i varnin në qafë si hajmal.*4) Skendërbeu ishte një nga përfaqësuesit më të shquar të atij grupi sundimtarësh që u rreshtuan në frontin e qendresës kundër pushtuesve. Ai ishte një burrë shteti dhe udhëheqës ushtarak, i cili për të realizuar detyrat Lidhjes së Lezhës iu desh të përqendronte në duart e veta gjithë pushtetin, gjë të cilën e realizoi duke luftuar të gjitha lëvizjet separatiste të feudaleve të veçantë. Figura e Skenderbeut qendron midis dy periudhash të mëdha të historisë kombëtare shqiptare, si përfaqësuese e asaj epoke të rëndësishme, në të cilën, në luftë kundër pushtuesit

Histori

osman, u vunë në provë rezultatet e gjithë zhvillimit të arritur gjatë shekujve të kaluar dhe u konsoliduan themelet e bashkimit të popullit tonë, u kalit ajo ndërgjegje uniteti, ai trashëgim i madh historik, i cili i ndihmoi shqiptarët, me gjithë kushtet e vështira të robërisë osmanë, të dilnin nga kjo periudhë e rëndë të formuar si komb⁵).

Nga studimet e deritanishme del se në trojet shqiptare deri në prag të vërshimit osman, marrëdhëniet feudale kishin njohur lulëzimin e tyre në fshat dhe qytet, dhe se në përgjithësi Shqipëria ecte në zhvillimin e vet ekonomik, shoqëror, politik e kulturor me ritme të barabarta si edhe vendet e tjera ballkaniko-adriatike⁶). Kombësia shqiptare që kishte ndjekur rrugen e vet të zhvillimit tashmë ishte formuar, duke pasur tipare të dalluara dhe të veçanta. Ky nivel i arritur ngrihet në një nivel më të lartë në epoken e Skendërbeut. Pikërisht në këtë epokë konsolidimi i kombësisë pati një faktor të ri, atë të kapërcimit të anarkisë feudale të vendit dhe të forcimit të pushtetit feudal të përqendruar, të udhëhequr nga Gjergj Kastrioti-Skenderbeu. Dhe hapi i parë i këtij procesi u hodh pikërisht në Kuvendin e Lezhës ku u bashkuan “*forcat dhe armët*”⁷) e shqiptarëve.

Gjatë kësaj luftë 25-vjeçare të udhëhequr nga Skënderbeu, megjithëse me vështirësi dhe pengesa, përparoi më tepër në hedhjen e themeleve të shtetit të përqendruar shqiptar, që përfshinte territore të banuara nga popullsia shqiptare, që fliste të njëjtën gjuhë, e që kishte të njëjtën kulturë. Ky shtet pati për qender Krujën “*zemrën e fuqisë Arbërore*”⁸), pikërisht këtu ishte instaluar administrata ekonomike, sociale, politike dhe ushtarake e këtij shteti. Në shtetin e përqendruar të Skenderbeut u përfshinë treva të banuara krejtësisht me popullsi shqiptare, nga Prizreni e zona e Rekës në lindje, nga zotërimet e Dukagjinëve në veri, deri në rrjedhjen e lumenjve Devoll e Seman në jug. Rrethanat historike të shekullit XV nuk lejuan që të kurorëzoheshin me sukses përpjeket për shtrirjen e këtij shteti në trojet e tjera të banuara prej popullsisë shqiptare. Edhe pse nën Skënderbeun nuk u realizua plotësisht shteti unitar, edhe pse ky shtet jetoi për një periudhë relativisht të shkurtër, duhet pranuar se copëzimi feudal u kapërcye, dhe kjo gjë krijoi kushte më të favorshme për përforcimin e meteleshëm të kombësisë shqiptare. Bashkimi i shqiptarëve, pavarësisht nga ndarjet fetare e krahinore në luftën antiosmane dhe përballimi me sukses i

Histori

ushtrive më të mëdha e më të fuqishme të kohës, ndikuan në forcimin e vetëdijes së përbashkët të kombësisë shqiptare, si njësi e dalluar me të njëjten histori e prejardhje, më të njëjtat doke dhe zakone, dhe më të njëjtat interesa⁹). Duke iu referuar pikërisht këtij realiteti, Barleti do të shkruajë: “....*Të gjithë një mendje e një zemre, thue se ishin një familje e vetme...i bënëin ballë mizorisë barbare aq heroikisht ...Të gjithë kishin vetëm një qellim e një dëshirë: të mbronin e të shpëtonin qytetin, të shpëtonin atdheun edhe jashtë fuqive të tyre, deri në piken e fundit të gjakut*10).

Konsolidimi i kombësisë shqiptare në epoken e Skenderbeut, mbi bazen e territorit, gjuhës e zhvillimit psikiko-kulturor të përbashkët, u shpreh qartë edhe në faktin, që emri etnik *i përbashkët arbër*11), i përgjithësuar në shekullin e kaluar, tani në shek. e XV, njihet e përdoret jo vetëm nga vendasit, por gjërësisht edhe nga të huajt. Po ashtu edhe territori i lidhur historikisht dhe ekonomikisht me popullin shqiptarë megjithëse nuk u përfshi tërësisht në shtetin feudal të përqendruar nën Skenderbeun, në shek. XV mbante gjithnjë e më tepër emërtimin e përbashkët Arbëri apo Arbëni. Kështu autorët bizantine dhe osmane, kur flasin për trojet shqiptare në shek. XV i përmendin zakonisht ata jo me emrat e veçantë lokalë të tyre, por me emërtime të tilla si “vendi i shqiptarëve”, “vendet e padepertueshme të shqiptarëve”, “Kruja qendër e vendeve të Shqipërisë”12) etj.

Ndonëse pas qendresës heroike shqiptarët më në fund ranë nën roberinë osmane, ata dolën nga kjo luftë me një pjekuri e unitet më të lartë në krahasim me një shekull më parë, me kombësi të konsoliduar dhe me një individualitet të kristalizuar. Uniteti i krijuar e i mishëruar edhe në aspektin politik e ushtarak u njoh gjithashtu edhe në arenën ndërkombetare, i identifikuar me figuren e Skenderbeut, para të cilit erdhen duke u zbehur gjithnjë e më tepër zotërinjtë e veçantë feudalë shqiptarë. Populli shqiptar hynte në robërinë e re me një trashëgim të pasur – me trashëgiminë e “Motit të madh të Arbërit”, sikurse e quajti poeti arbëresh shekullin e Skenderbeut. Ky ishte një faktor shumë i rëndësishëm që, krahas luftës për liri, pamundësoi asimilimin e popullit shqiptar, ndonëse për shekuj të tërë u ndodh nën presionin e gjithanshëm të pushtuesve aziatikë.

Epoka dhe figura e Skenderbeut mbetën për shekujt dhe për

Histori

brezat pasardhës jo vetëm simbol i luftës për liri e pavarësi, por edhe simbol i unitetit kombëtar.

Për shqiptarët sot, figura e Skendërbeut duhet të jetë udhërrëfyesja për në Europë, pasi kjo figurë tregon se si shqiptarët janë ndjerë europianë ndër shekuj, sepse edhe pse u pushtuan nuk e braktisen asnjëherë trashëgiminë skenderbegiane. Pra ata asnjëherë nuk e braktisen aspiratën europiane, dëshiren për të qenë në Europë dhe me Europën. Kjo duhet të jetë një arsye bazore që ne si shqiptarë nuk duhet të pranojmë asnjë rrymë apo lëvizje që kërkon të revizionojë në mënyrë pasionante figuren legjendare të Gjergj Kastriotit-Skënderbeut. Vepra e Skenderbeut do të vazhdojë të rrojë, jo vetëm tek shqiptarët, ai do të shihet gjithmonë edhe si figurë historike, edhe si figurë letrare, si burim frymëzimi. Në bazën e pavdekësisë së kësaj figure qendron, siç është thënë më të drejtë, jo vepra e një njeriu, por vepra e një populli, jo vepra e një shekulli, por vepra e shumë shekujve.

-
- 1) Zef Mirdita, *Krishtenizmi ndër Shqiptarë*, Prizren-Zagreb 1998, fq. 173.
 - 2) P. Thengjilli, *Historia e Popullit Shqiptarë 395-1875*, Tiranë 2000, fq. 183
 - 3) Fan. S. Noli, *Vepra* 4, fq. 415-417.
 - 4) Zhan-Klod Faveirial, *Historia e Shqipërisë*, fq. 285. Plejad, 2004.
 - 5) A. Buda, *Gjergj Kastrioti-Skenderbeu dhe epoka e tij*, Konferenca II e Studimeve Albanologjike. fq. 21.
 - 6) A. Buda, vep. e cit., fq. 29.
 - 7) M. Barleti, *Historia e Skenderbeut*, Tiranë 1964, fq. 96
 - 8) M. Barleti, vep. e cit., fq. 98
 - 9) A. Buda, "Rreth disa çështjeve të historisë së formimit të popullit shqiptarë", në *Studime Historike* nr. 1, 1980, fq. 179.
 - 10) M. Barleti, *Rrethimi i Shkodrës*, Tiranë 1962, fq. 82.
 - 11) K. Luka, *Lashtesia e shtrirjes së emrit etnik Arben/Arber. Kultura Popullore*, nr. 2, v. 1982, fq. 51.
 - 12) Burime të zgjedhura osmane, Lufta Shqiptaro-Turke, fq. 260-261, 112, 114. Burime Bizantine, fq. 53